„ЗАСТАВА“ излази редовно: **средом, петком и недељом**, на целом табаку, а **уторником** на по табака.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 14 ф.
на по године . . . . . 7 „
на четврт године . . . . . 3 „ 50 н
на један месец . . . . . 1 „ 20 „
За Србију:
(у сребру.)
на годину 35 дин. на пола године 17½ дин.
на четврт године 9 динара.

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова, а за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а предплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад, у дунавској улици.
РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви листа у месту могу се добити по 10 нов. у трговини Љ. Стефановића и у књижари браће М. Поповића.

БРОЈ 107. **У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 18. (30.) ЈУЛА 1876.** **ГОДИНА XI.**

ТЕЛЕГРАМ „ЗАСТАВИ.“

Цетиње 17. јула. Јутрос на један сахат по поноћи дошао је сљедећи брзојав са Грахова њезиној свијетлости кнегињи Милеви на Цетиње: „Јутрос шеснајстог у 6½ ура напануше нас Турци под Муктар-пашом у Врбицу. Одмах скочисмо, ухватисмо добре положаје и дочекасмо Турке. Бој љути трајао једну уру, Црногорци јуришаше и Турке сломише. Сад ми доведоше Османа-пашу жива и много робова. Бој још траје. Живили моји Црногорци! — Књаз Никола.“

Цетиње 17. Јула. Јутрос у пет сати стигао с Даниловграда овај телеграм: „Њеној свјетлости књагињи Милеви Цетиње. Бог нам поможе као икад. Турска сила ноћас и јутрос (16. о. м.) наврије на Куче право на Медун, наших 2500 Куча и Црногораца побију се, а испред ноћи јурише на непријатеља, сломе га, отму му топове, џебану и силно оружје. Погибеља турска велика. Живио књаз, ваша свјетлост са нашљедником и јуначка наша војска! — Божо Петровић.“

Беч 16. јула. Султан Мурат на самрти, проглашење Абдул-Хамида fait accompli. Јучерањи мој брзојав у Пешти обустављен.

ВАЉА ПРИЧЕКАТИ.

У аустро-угарској штампи расправља се у велико питање о анексији Босне. Пријатељи политике освајачке наваћају, како се неби противило међународном праву, ако би Аустрија присвојила себи Босну, и како Аустрија стојећи на раскршћу да бира између два зла, ваља да изабере оно, које је мање зло, а то је, да присвоји себи комад један од јевропске Турске. Мађари опет са своје стране упињу се из петиних жила, да докажу, како је освојење Босне противно интересима ове државе, бар оваке, каква је данас. Веле, да би се тиме напустило начело интегритета Турске, да би Аустрија, упуштајући се у деобу Турске, морала и Русији припустити, да на свој рачун захвати један, и то по свој прилици далеко огромнији део од балканског земљишта. Тиме би се само радило у хатар московске државе, на ојачање природног ривала аустријског на истоку, а од саме помисли таке ужасавају се Мађари.

Осим тих спољних одношаја, који одлучно говоре против анексије, долазе још и унутарњи мотиви на вагу. Аустро-Угарска добила би прирастак од једног милијона Славена, оног живља, који се противи данашњем државном суставу. То се с мађарског гледишта никако не може сматрати као добит за ову монархију, особито, кад се још помисли, да је то по све стран и неразвијен живаљ, уз то и са самим Исламом помешан — те неби било мудро, да се троши на претапање таког живља сваколика снага ове државе.

Из свега излази, да аћариодлучно неће Босне, све да им ко ту земљу на тањиру пружи. Све, што би Мађари хтели, то је, да се одржи status quo у Турској, да се поврати старо стање, па кад би то могло бити, онда они неби имали ништа против тога, да се Хришћанима у Турској толико од стране „конзервативне“ Европе припомогне, да дођу до нешто човечнија живота.

Колико нам не може мило бити, кад се коцка о народну хаљину петстолетног мученика и колико је такова појава кадра изазвати наравствено гнушање код свију оних, који имају трунка справедљивог осећања према оном мушком народу, што је сад листом кренуо, да се ослободи ил' да у крви утоне, колико је год мрска та појава — толико нам с друге стране може задовољство испунити душу, јер се противрече са својим дрским прорицањем, да предстоји пораз Србије на бојно пољу, потпуна победа турског оружја.

Да ништа више незнамо, но што нам ти покварени и лажљиви листови бечко-пештански говоре, па би довољно било, да се отуд уверимо, де српска ствар не стоји тако рђаво, као што је они описују. Кад је сигурно, да ће Турска сломити Србију, онда на што разбијати себи главу, треба ли ова држава, да поседне један део Босне ил не? На што бирати између два зла, кад ће да их оба мимоиђу тиме, што ће победоносна Турска показати целом свету, да у њој живота имаде? Така Турска зар мисле, да би допустила Аустрији, да јој онако безбриге одкине један део њеног земљишта, које је она својом крвљу одбранила?

Много можемо да претпоставимо код тих наших ваљних новинара, ал' их ипак несматрамо, да ће толико моћи грешити против закона здравог разума, колико су кадри да греше против етичних начела. Мислимо дакле, да и они у себи увиђају, да није тако извесна пропаст Србије и српске будућности, као што је они сликају. Мислимо даље, да увиђају, да се и победоносна Турска неможе трпети више као равноправан члан европских држава, јер се реформисати неда исламски живаљ. Увиђају, да се само радикалним путем — одстранењем турског господства — може обезбедити мир у Европи и у крајевима, где се данас потоком лије људска крв.

Покрај те увиђавности неда им мира себичност и грабљивост њихова. Кад већ мора једном падати турско господство, они би ради, да шићаре том приликом, онако олако, без по муке. Србија и српски народ у оним крајевима крвавиће се, а Аутрији ће пасти Босна као зрела крушка у крило. Интереси ове државе недопуштају бајаги, да се на југу аустро-угарском оснује велика Србија, те с тога хоће радије да приступе деоби Турске, ма и на опасност, да се отуд излеже велики светски рат. Неће да признају слободу хришћанских народа као најбољу јамчевину мира не само на истоку, него и у целој Европи. Неће пријатељство ослобођених и задовољених хришћанских народа, неће добре суседе, већ хоће да прибаве себи нове укућане, који ће им немира правити. До те кратковиде политике одводи себичност људска државнике и они мисле, да тако раде у великом интересу, именом државног разлога.

Међу тим из Беча до Бањалуке дуг је пут. Српска прокламација изјавила је, да не иде против интегритета отоманске царевине. Ми ту ставку тумачимо тако, да је кнежевина Србија хтела индиректно да каже, да ни она од своје стране неће допустити, да се крњи целокупност земљишта балканског полуотока, да се дакле оглас рата српског неможе узимати као да се тиме хтео дати повод суседним велесилама, да ту прилику употребе за раздирање и присвајање балканског земљишта. Присаједињењем Босне Србији неможе се крњити целокупност исте, остаје дакле само то, да Србија од своје стране, својевољно неможе приволети на тако распачавање. Та је одлука Србије у толико важна, што се знаде, да у тој маленој земљи имаде срчаног духа, који је кадар мач потегнути за своју мисао, па ма то морало бити и против царевине једне. Та је одлука српска у толико важнија, што је народ у Босни изјавио своју жељу, да хоће сједињење с матером Србијом. Понајважнија је пак због тог, што би могући судар српске војске са аустро-угарском на босанском земљишту изазвао на ратно поприште свуколику Европу можда, ал Русију свакако.

С тога држимо, да ће се у достојан обзир узети воља народа српског на балканском полуотоку пре, но што се од стране Аустрије уљегне у поносну Босну. И тако су данашњи меродавници у овој држави несложни у том питању. Нека се дакле претрпе још за неко време. Ратна судбина није одлучена. Победи л' Србија, онда им је у заман, што ће се противити оснивању велике Србије, Европа ће Аустрију у интересу општег мира задржати од сваког нерасудног предузећа. Победи л' Турска, онда одпада потреба анексије по себи, ова се држава опраштa немилог положаја, да бира између два зла, и тад би се можда могло још крпити за неко време са Андрашијевим реформама. Само у том случају, да се рат отегне у недоглед, а да вага судбине не превагне јасно ни на једну страну, само у таком случају имало би смисла разговарати о горњој теми, коју су потегли бечко-пештански новинари. Но да се увидити може, да се оружјем неможе решити спор између Срба и Турака, нужно је, да протече више времена, но што је од почетка херцеговачког устанка овамо.

Ратови се оваки, где се свршавају петстолетни рачуни, нерешавају за недеље ил' месеце, и ако смо доживели, да је царевина једна у рату сломљена била за осам дана. Овде су друге прилике и за то: стрпити се ваља. Тако ће се бар испунити и Андрашијево пророчанство, да за годину дана нећемо пливати.

Наше је уверење, да ће српско оружје кадро бити, да преломи судбину на истоку. Под једним је Муратом пала српска држава. Тај је Мурат погинуо од српске руке, ал' веле, да је дочекао свршетак косовске погибије. Под овим Муратом бије се такођер одсудан — косовски бој. Тај је Мурат на самрти, не од српске руке непосредно, ал' можда услед српског рата. Како се наговештава, да ће за који дан пасти одсудна коцка на бојном пољу, то је могуће, да и овај Мурат доживи ако не крај, оно превагу, наравно не на турску, већ на српску страну. Тако се надамо од среће српских јунака, од повесничке правде, која ће дозволити, да се настави ток развитка на европском југоистоку, који је обустављен варварским упадајем турским. На тај начин испуниће се и мађарска жеља бар у толико, што број Славена у Аустрији порастити неће. Хоће ли се пак и како ће се они тим успехом моћи утешити, то је наравно њина брига.

Дотле пак ваља да причекају аустријски државници са својим плановима.

Српско-бугарски рат против Турске.

Од тимочке војске 14 јула. Турци данас покушаше, да на левом крилу наше војске према Лапањској реци и селу Вражогрнцу Тимок пређу. Ту се отвори бој, који трајаше од подне па до 4½ сах. по подне. Отпочела га је наша војска, најпре из топова, па онда из пушака. Наша пешадија јуначки се држала; дочекавши Турке ватром из пушака, она им не даде ни да се приближе Тимоку. Топови наши бацаше гранате и у сами логор непријатељски. На нашој страни губитак је незнатан; на непријатељској мора да је много већи, јер су наши топови гађали непријатељску пешадију, докле су турски на наше батерије без икаквог успјеха пуцали.

У допуну телеграма о последњем боју Ибарске војске јавља нам се ово:

Турску војску, коју је наша војска, под командом подпуковника Чолак Антића, на Дугој Пољани разбила и у бегство отерала, предводио је Дервиш-паша. Овај је у понедељак пошао од Новог Пазара у помоћ Сеници; а његова војска, која је потучена, састојала се из низама и арнаута. На нашој страни Студеничани су се особито одликовали.

Ибарска војска поздравила је са одушевљењем свог новог команданта И. Чолак-Антића, који је заменио ђенерала Заха, пошто је овај због слабости од дужности главног команданта разрешен.

На Поповом пољу 10. јула. У моја два прваша писма сам вам тачно описао бојеве наше војске са Турцима, које смо имали 21. и 23. прошлог месеца. (Та два писма нисмо примили. — У.)

Сад ћу да вам проговорим коју реч о највећем боју и о најсјајнијој победи нашој, коју искуписмо драгоценом крвљу наше браће. Бој је био 8. овог месеца.

После одмора од пуних 15 дана започет је опет крвав рад. Наша војска према данашњој њеној снази неможе да има задатак офензиве. Ко је проучио као што ваља околности у којима се находи дринска војска, тај неће замерити што ми стојимо у овом троуглу међу Брчком, Бјељином и Рачом. Ми се морамо држати дефензиве за време. Наша снага довољна је за обрану. Ако прилике допусте да се може предузети нападни правац, сасвим је извесно, да ће се први такав моменат употребити за ту цел.

Поред свега тога, што су Турци имали довољно времена да се спреме, да своје прорешетане батаљоне попуне, и да свога рђавог војсковођу *Сали-Зекир-пашу* замену бољим и то познатим *Целадином* пашом (који је на жалост Пољак) опет сва та спрема није баш никаква добра донела Турцима.

У очи 8. о. м. Турци су преко ноћи провукли се заклоњени густом шумом до *амајлијска поља*. Ту су подигли неколико шанчева. Око 8 сахата у јутру наше предстраже приметиле су прве покрете непријатељеве војске. У правцу са југа северу пошле су прве колоне турске. Око 8½ сахата започето је пушкарање на предстражама. Наша војска била је већ сасвим распоређена. Пред њом стојаше њене воће.

Овом приликом опазио сам једну дивну црту у наше младе војске. Она је мирно погледала на густе колоне непријатељске војске, чекала трепутак најсветије борбе, пуна вере, пуна поуздања у снагу своје мишице, у дух свога војсковође генерала Ранка Алимпића.

Турци су прво напали на лево крило које стојаше под командом г. *Ђоке Влајковића* бригадира. Он их је као и до сад дочекао живом ватром, али турска пехота била је на своме месту. То није била обична плотунска ватра, већ као град падаху куршуми. Наши батаљони одговарали су као што треба непријатељу. После пушкарања од по сахата, Турци су били принуђени да потраже заштиту у центруму своје војске, али и центрум њихов предусретнут нашом артиљеријском ватром био је нагнан да своје положаје напусти и да се у полукругу крене у правцу ка северо-истоку. Ни у овим новим позицијама није могао да се задржи, јер наша артиљерија успела је толико, да је оба сломијена турска крила збила у центрум. Наша војска сад је обезбедила себи победу. Њена је задаћа била да непријатеља збуњеног што више осакати. Артиљерија наша, која је угушила ватру турских топова, приближи се колонама турским тако, да је сад требало осути само картеч. Ми смо избацили у овом боју 1200 граната. Сваки метак показао је најбоље резултате, а картеч је десетковао Турке. У тренутку кад су већ изгубили Турци сваку наду да ће ду се спасти погибије, употребе једно врло неморално средство, које само Турчин може да учини. У место да се ватри нашој одупру, они на сва уста дераху се: *Ура, живео кнез Милан.* Ова обмана учинила је то, да смо ми пропустили неколико тренута, који су могли да донесу тоталну пропаст турској војсци.

Највише је тој превари допринела и та околност, што су Турци поред 10 других војничких застава подигли и *белу заставу на којој стајаше крст.* Батаљони наши кад познаше обману похите, нападну Турке у њиховим опкопима, разбију их и освоје белу заставу заједно са крстом, који је узет из бељинске цркве. У овом боју по казивању Турака био је и прота бељински у турском табору.

Кад Турци опазише да им лукавство неможе помоћи, почну листом бегати. Ми смо их гонили ватром артиљеријском и пешадијом. Коњица наша због хрђавог терена није могла да дејствује, у то поче падати и киша пљуском, која је отежала кретање нашој војсци и борба око 3 сахата по подне мораде престати.

На бојишту, што Турци немогоше собом понети, остало је 240 лешина њихових, већином рањени картечима и гранатима. Овога дана добисмо турског оружја остратуша, сав пијонерски материјал и сву грађу за утврђења. Осим тога нама допаде још и 7 кола артиљеријске и пешачке муниције. Нарочито добит ове муниције обрадовао је наше добровољце, који су у пређашњим бојевима отели неколико стотина спидерових остратуша, али није било довољно муниције. Сада имамо и тога довољно и помоћу божијом одсад ћемо Турке да бијемо и нашим и њиховим прахом и оружјем.

И ако су Турци у овом боју потучени до ноге, опет ће бечка и пештанска штампа да ликује о славним победама турским. На све ово ми велимо: да бог да да нас увек и свугда овако побеђују Турци, као што нас победише 21. и 23. прошлог и 8. ов. месеца.

— Из *Сарајева* пишу „Полит. Кореспд. под 8. (18.) јулом: Вилајет *Босна* састоји се из ових кајмакамата: *Сарајево, Травник, Зворник, Бањалука,*

Бихаћ и Нови Пазар. Од свију тих кајмакамата само у двема нема устанка: у сарајевском и травничком. На југу је устанак општи. *Петар Узелац* је на четири сахата удаљен од Бањалуке. Под њиме су 4200 устаника, који до душе нису бог зна како оружани, али су се преко зиме добро обучили и извежбали. Сви здрави мушкарци, који су избегли у Хрватску, позвани су, да се што пре поврате натраг, те да учествују у борби против Турака. Узелац се труди, да искупи на 6000 другова, те да се згодном приликом састане са српском свјском.

У северној Босни су се устаници једним делом већ примакли српској војци.

Устаници су све путове посели, који воде из Бељине у земљу, и не дају мањим оделењима турским, да прођу. Чета од 130 коњаника и 350 пешака, која се кренула из Сарајева, није ни дошла до Бељине, јер су је устаници напали и са свим потукли.

Католици у Босни сваким даном све више пристају уз Турке. Међу турском владом и крћанским становницима посредује францишкански фратор Гргур Мартић. На заузимање Мартићево, веле, да су богатији католички трговци дали Муктар-паши 30.000 дуката за најнужније потребе у војсци, која износи 8000 људи. Половину од тих новаца, кажу, поклонили су му, а половину узајмили.

„Полит. Кореспо.“ пишу из *Цариграда* о приступу грчких добровољаца у турску војску: „Овде се говорило, да Грци састављају добровољачку чету у помоћ Турској. Али ствар није истинита, Грци до душе не ће да ишта знаду о заједници са Срби и Црногорци, али с тога, што не ће да их ови надкриле, нису им непријатељи и доиста неће никада крвнику помагати против своје једноверне браће. Вест, да у турску војску долазе грчки добровољци, породио је овај случај. Грчки неки пустолов, именом Демостен Сава, понудио се министру рата, да ће саставити грчку добровољачку чету уверавајући да то сви Грци желе, и да су њега изабрали својим заступником. Но у брзо се дозна, да је та особа са својим ађутантом Карилаосом врло добро позната по цариградским тамницама. Овде се врло замера влади, да је тим доповима поверовала и понуду њихову прихватила и јавности је предала у службеном војничком листу „Церидеј-Аскеријех“.

„Глас Црногорца“ наставља извештаје из главног стана црногорске јужне војске: „У недељу око четири сата по п. наша војска освојила је кулу на врх Стубице, па је кренула с топовима на другу испод Стубица, опколила је и ту освануле. У понедељник у јутро крене из Подгорице сва снага непријатељска — преко 8000 пушака — па се пусти низ поље и уз какаритске стране са осам топова, да бране пограничне куле, којијема је пријетила наша војска. Тако се заметне бој, који је трајао читав дан. У томе бој видећи Турци, што су били по кулама, да наша војска неуступа, искочише из кула и побјегоше у њихову војску, а из наше војске ускакаше у куле и запалише их на очиглед свима Турцима. Тако су пале осим двије предречене куле, још једна по врх Доњана и Одобегова кула на Орљево.“ Овако успјева турско оружје на све стране. Уз то је прекинута свеза између Медуна и Подгорице.

С јужно-босанског бојишта. *Главни стан Каменград.* Уједињене усташке чете Бабића, Узелца, Амелице и Карана очистише земљиште од Петровца, Кључа до Старог Мајдана од Турака. У течају 12 дана освојише 16 турски места између којих утврђена места Скуцани, Вакуп, Каменград и Саницу, у којим местима редовна војска и башибозуци смештени беше. Усташи задобише доста џебане, 20.000 патрона за остраугуше Спидерове системе, од којих само 70 комада имају, што су Голуб и Узелац на Унцу освојили, задобише доста стоке и других ствари што им за устанак треба.

Чете су се повукле на више, мисле најпре *Грахово и Ливно* од Турака очистити, своју снагу усредоточити и српској војсци на сусрет поћи. Јаку чету под управом Симе Давидовића остављају у Грмечу, држе чету код манастира Ермања, на Унцу код расточког моста, код Гломача и у Прологу, само да турску снагу експлотирају, и забране јој против Србије поћи. Ове чете држе 20.000 Турака у шкрипцу, који с места несмеду, а да је оружје и спреме, данас би се 15.000 Бошњака и крајишника српској војсци на сусрет кренути могло, али и овде покварише неки швиндлери којим је поверено оружја избављати. (н.)

— Бугарски лист *„Дан“*, што у самом Цариграду излази под цензуром турском, доноси из *Видина* овај допис: „Што наша села подносе од Черкеза и башибозука, не да се описати. *Шпанска инквизиција према данашњим страдањима бугарским ниште!* Нека факта говоре! На неко село на Дунаву нападоше Черкези. Све старце и бабе свезаше, девојке и жене зверски оскрнавише. *Један варварин обеси неку девојку за ноге и распори је*, као какву овцу. Многе бацише у Дунав, те их утопише. Зверови ти почињу са пљачкањем и скрнављењем, за тим се лађају сабље, пушке и јатагана, а завршују палежем.“

Устанак у Бугарској врло узнемирује турске области. Кајмаками развијају највећу строгост, но упркос тој строгости не даду се Бугари застрашити. По сигурним извјештајима затворено је од 1 јула до данас преко 1500 Бугара у овостраном турском окружју. Да драконска строгост та остаје безуспешном, нека потврде следећи факти.

За леђи турске војске од Дудулајца, Крајковца и Сеченице на Морави до Новог села и Ракитнице на Дунаву дигла су се сва села. Устанак дизао се по некој основи. Становништво изабра најпре војводу и завери му покорност. Мушкарци једнога села полазе у друго суседно село и дигну га на ноге и т. д. У сваком пак селу остаје неколико људи који бране становништво од турских крвожедних пијавица, које су ваљда као још никад побесниле. Вођа устаника подунавски села јест познати *Филип*, а вођа оних у санџаку нишком *Костоманов*. Чете њихове, које су добро наоружане, потукле су већ много турских чета, које су се од главне војске удаљиле.

Осман-паша саставља сада колоне, да лов лови на ове чете и да осигура леђа. За то мора своју главну војску, одашиљајући колоне тамо амо, ослабити, а тим више, што је од 3. о. м. већ 12.000 Бугара на ногама.

И у *Македонији* појављују се бугарски устаници. Има их до 4000 момака, те су у добрим местима заклоњени. На Черкезе слабо се може Турска поуздати, јер они не слушају претпостављеника својих, него се у мањим колонама расипљу, да могу по вољи пљенити и робити. И сами Турци страшно су огорчени против те немани, и хтели би их се ослободити. Башибозуци тешком су муком протерали Черкезе из Калофера. Башибозуци и Черкези не трпе се и не пропусте згоде, да се једни других не намлате. У борби Черкеза са башибозуцима код Калофера погинуло је 30 Черкеза и 12 башибозука.

ПРЕГЛЕД НОВИНА.

„Голос“ поставља полемику против Инглеске; у свом најновијем боју пише:

Као и године 1863., тако се и сад Инглеска труди, да сачува свет од руских „освајачких намера.“ Али данашњи догађаји на истоку показаше Јевропи, да инглеске дипломатске шепртљарије и самим Инглезима изгледају смешне. То неотесано и неморално понашање инглеских државника показало се пре и после берлинског меморандума и Инглеска и сама увиђа, да се садање стање у Турској не да више одржати. Ни у Јевропи ни у централној Азији није могла Инглеска да за држи нормални ток ствари. Само дерачи или људи, који не познају међународних одношаја, могу тврдити, да ће се данашња борба свршити без резултата. У томе ће глас Русије бити меродаван и сви нека још унапред знају, да и онда, ако порта надбије Србију и Црну гору, не ће хришћани остати бесправно робље, него ће као људи бити уведени у скуп јевропских народа. Као побеђеним или као победиоцима хришћанима се мора дати могућност, да као људи могу живети, јер то лежи у интересу Русије и у интересу човечности.

„Бечка абендпоста“ доноси овај допис из *Москве*: У нашој старој царској престоници пре осам дана служила се у српској цркви свечана служба за срећна успеха српског оружја. Окупљени не напунише само цркву, него их још хиљадама стајаше пред отвореним вратима. И у руским црквама су држане молитве за јужне Словене. Черњајевљева слика у разном формату продаје се у хиљадама примерака. Михајило Григоријевић је насликан у српској униформи, руком ухватио за сабљу, а поглед му је к небу управљен. И купљене новаца добро иде од руке. У уредништву овдашњих „Вједомости“ је накупљено 16.000 рубаља, сам богати Трећаков дао је две хиљаде рубаља, да би се др. Молов могао отправити на бојиште. И концерте дају на ту цељ. По већим продаваоницама, на жељезничким станицама, па и умногим црквама има ковчежића са црвеним крстом, у које утиче многи новац. Скоро сви Срби и Бугари, који су били у руској служби као официри, узели су свој отпуст, да би се могли борити у својој отаџбини. Како „Ст. петербурске вједомости“ јављају, страни кабинети су се обратили на министарство спољних послова, а ово на војног министра, да позове ђенерала Черњајева, да се врати у Русију. Војни министар је одговорио: Черњајев је у законитом облику пре више година узео отпуст, те по томе нема он више власти над њим. Као што је познато, Михајило Григоријевић, који је потомак старе племићке породице, иступио је и из руског поданства и сад је српски поданик.

Сви листови доносе беседу, што ју је 9. јуна орловски владика Макарије изговорио у својој кући многобројним слушаоцима, да би им ставио на срце страдања хришћанска у Турској. Одма после говора су искупљене знатне своте да би се олакшала невоља оним несрећним хришћанима. Млади лекари се стотинама пријављују, да похите на бојиште и да се нађу браћи на невољи.

БОЈНЕ СЛИКЕ ИЗ ХЕРЦЕГОВИНЕ.

Дуга је већ небројено пута залијевана крвљу српском и турском; али више турском него српском. Да није го крш у Дуги, давно би већ из мученичке крви ту проклијало смиље и босиље, али у томе кланцу ријетко се чују пастирска свирала али често громовити одјек српског цеферда.

Тек што бјеше занијемила данас пуцњава у Дуги и разљегао се дим међу врлетним главицама, угледах у једноме поширем кутићу тјеснога пута два младића, ђе леже рањени. Живјели су братски, били су се вас дан и пали су један крај другога.

— Погибе ли Вуко, аманати?

— Погибох Голубе данас — и више се не зачу разговор међу бојним друговима.

Један већ издише; други тешко рањен гмиже по путу да му се приближи.

У то се зачу тутњава на путу, а за мало помоле се на њему модре слике с црвеним капицама на глави.

Један буљук прегледао је пут иза боја, да види може ли се сад унијети храна гладним Никшићима.

— Алах ђерим, два влаха рањена а непосјечена — и један се одвоји од буљука, да шклоцајући зубима од радости одруби главу од трупа.

— Куку мени, посјекоше нас јутрос — промумла рањени ђетић и притиснут црној земљи, зграби очајно своју остраугушу.

Изнова зајекнуше кланци и Турчин је метанисао прије но што је стигао.

Други му кардаш брзо прискочи у помоћ — али руке ђетићеве нијесу рањене, а остраугуша се брзо пуни: — још један пут одјекну кланац, још једно се Туре стропошта.

Кад је рањено Црногорче и трећега оборило, не смједе више ни један поћи да посјеће рањену Влашчад.

— Хајд бре — повиче буљукбаша и небагледав своје другове, крене се буљук напријед.

Добро је чинио те је пошао, јер за мало помолише се између кланаца црне главе херцеговачких бораца.

Рањени младић није их опазио, јер бјеше допузио своме другу; стрељо му је косу са чела, које се бјеше оросило хладним самртничким знојем.

— Прости, Вуко, прости, довикиваше рањени младић своме другу самртнику, али место одговора доби потоњи осмејак са блиједијех усана, у знак хвале што му је очувао мртву главу ојађеној мајци.

Мало Црногорче, Голуб, пребољело је на Цетињу своје ране — нијему више мелем од потребе; а ако му је још срце рањено за изгубљеним другом, и то ће ево завидати мелем народног поштовања. **(Гл. Цр.“)**

НАШОЈ БРАЋИ И ПРИЈАТЕЉИМА.

Ево брзо година дана, да се подписани одбор саставио, да се брине о ублаживању невољнога стања хиљада херцеговачкијех фамилија, које прибјегоше испред ватре и ножа турскога на наше земљиште.

Хвала племенитијем осјећајима особито великога у истини братскога нам народа рускога, који нам није престао богате помоћи шиљати, и несравнивом пожртвовању народа црногорског, који је са сред пута на своје огњиште примио луду ђецу и нејаку старост, да их зима не помете, и с њима кору хљеба дијелио, можемо рећи са задовољством, да се нијесмо узалуд састајали — да смо великој човјечанској цјељи нашој до сада одговарали.

Али се одсле удвостручавају вапаји, који од нас помоћи иште. Црна Гора одпочела је свети рат за ослобођење браће своје од турског варварства, а нејач херцеговачка још је међу нама.

Сиједи родитељи и нејака ђечица јунака, који падају за најсветију мисао нашу, остају без својијех хранитеља. Нема светије дужности, нема веће задужбине, него овој сиротињи сузе опријети.

За то се опет обраћамо на сву нашу браћу славенску, и на све пријатеље ослобођења српскога народа испод тешког турског ига, да нам похитају у брзу помоћ са новчанијем прилозима, како би смо могли наставити дјело тако свето — као што је блажење невоља мученичког народа, који је одпочео борбу на смрт или живот, за крст часни и слободу златну.

Цетиње, 6. јула 1876.

Председник одбора за страдајуће Херцеговце:
Митрополит црногорски
Иларион.

Секретар:
Шп. Ковачевић.

„Глас Црногорца“ дознаје, да је савез инглешкијех пријатеља источнијех Хришћана, приправио шљедећи меморандум:

Много поштованом грофу Дербију, државном секретару за спољ. послове.

Милорде!

Двадесет је година већ протекло од како је паришки уговор подјемчио „интегритет отоманске царевине“ и од како је *Хат-хумајумом* од 1856 године објављена једнакост пред законом за све поданике портине, без разлике народности и вероисповједи. За тих двадесет година влада султанова била је слободна од сваког страног мјешања, а у финанцијском погледу била је подпомагана Инглешком у суми, која износи до двје стотине милиона штерлинга. При свем том, сад је већ признато да је интегритет „отоманске царевине“ просто заблуђење, и да је потпора, коју је Инглешка у новчаном погледу, чинила Турској, имала само тај једини резултат да однесе бједу и оскудицу многим инглишким кућама и да много чвршће и тјешње притегне робски ланац око врата хришћанских подајника портиних.

„Турска и Турци“ то нијесу два синонимна значења, јер Турска је царство насељено са више раса различних вјероисповједи. Ако је Инглешка давала своју новчану потпору Турској, ту још неби могло бити праведнога узрока сажаљењу, пошто се може сматрати, да су у том случају интереси свију народа под једнако узети у призрење. Али пружајућу новчану потпору *Турцима самим*, Инглешка подржава господарство владајуће расе, која је у мањини, и иде да свирјепом и гнусном деспотизму подјарми Хришћане, који већину састављају, што је поруга за цивилизацију нашега доба и што је најпосље принудило жртве овога деспотизма да се лате оружја за обрану својих домова, части и живота.

За вријеме минулих двадесет година порта је више пута реформе објављивала, али царски укази, који су обећавали равноправност Хришћана, остајали су до сад без икаква дјејства. Но друкче није могло ни бити, по чем религиозне и друштвене доктрине исламизма стоје у потпуној противности са начелима Хришћанства, и по том промјена једног уређења на народе обојих вјерозакона са свим је непрактично. Оснивајући се искључиво на *кораку*, мухамедански се закон неда измјенити ни укинути и његове догме сасвим су противне грађанској вјероисповједној једнакости Хришћана, који стоје под мусломанском влашћу. Закон корана допушта Хришћанима одржање живота и имања једино под таквим условима, који се никако немогу подударити са равноправношћу свију сталежа; пошто би така равноправност у ствари била сасвим противна не само тексту корана, него и цјеломе духу мухамеданског правосудсва. Тако, дакле, једнакост међу хришћанима и мусломанима ствар је сасвијем немогућна. Царски „Хати“, којима се реформе обећавају, могу се опет и сад издавати, али се те реформе неће никад извршити. Код таквог стања ствари, умирење истока може се постићи само на тај начин, ако се Хришћани ослободе, и ако се раздвоје од Мухамеданаца са потпуном автономијом, која би их једина могла да заштити од мусломанског угњетавања.

У садањем тренутку кад цијела Јевропа симпатише према угњетеним хришћанима у Турској, сама самцата Инглешка нашла се да подпомаже угњетаче. Религиозно чувство великог дјела инглишког народа осјећа се увриједеним што иду да га представе свијету као подржитеља исламизма, јер се тиме нањ навлачи праведни пријекор, да је код њега Хришћанство просто професија а не вјероисповједно убјеђење и да је његова љубав за слободу просто и празно хвалисање.

Наваљивати, да устаници у Босни и Херцеговини положе своје оружје и да се подвргну јатаганима својих мусломанскијех господара било би противно правди и човјечности, а подржавати турску владу у њеном одрицању да уступи независност Хришћанима, значило би у очима јевропског мишљења, да Инглешка хоће рата. Кримски рат стајао је Инглешку преко сто милијона штерлинга, и по врло умјереном рачуну, њему је жртвовано до један милијон људских живота. Инглешки народ поучен искуством, није наклоњен да по ново сада покуша рат у тој безкорисној цјељи да сачува интегритет отоманског царства, нити хоће да троши новаца и крви у намјери тој, да се његова браћа Хришћани у Турској задрже под деспотском и варварском управом Мусломана.

Усљед тога ми, подписати, молимо ваше лордство, да, у интересу мира, укратите вашу моралну и политичку потпору влади Његовог Величанства султана и да попустите Хришћанима у јевропској Турској да своју будућу судбину сами себи створе, без икаквог спољашњег мјешања.

ДОПИСИ.

Београд 12. јула. Прошле недеље бејаше највише окршаја у Босни. У два маха удараху Турци на Мали Зворник, да га опет заузму, у два маха удараху на Љубовићу, да продру; али све узалуд и са знатним губитком. Наши су гледали да пресеку свезу између Брчкога и Бијељине и између Тузле и Бијељине, тога ради имађаху више пута сукоба с Турцима, и браћа Џолићи отеше многу храну, која долажаше из Брчкога. Али најзнатнија битка би код Бијељине и Попова поља 8. јула, кад Турци прикупивши се са свих страна, па чак и из Травника, ударише на наше са 10 табора, али бише тако потучени, да би Срби, само да није било онога пљуска, отели Бијељину. Али што им није испало за руком тада, то су намерни учинити ове недеље. Да Турцима не иде баш најбоље и да су јетки због губитака сведочи и то, што су нечовечни према женскињу, деци и рањеницима, као какве пржибабе, и што прибегавају подлим средствима, као што је превара са белом заставом и крстом.

На Тимоку наши нападоше на Осман-пашу и беху заузели већ три положаја, али се због турске припомоћи морадоше вратити натраг. Мали напад турски код Ракитнице наши одбише. Што Срби на Тимоку желе постићи већи успех, то јест, да разбију са свим Осман-пашин логор, с тога је Черњајев променио свој операциони план: напустио је својевољно Бабину главу, па је дошао на крају

недеље да припомогне Лешјанину. Турци, осетивши то, ударе на Пандирало (не на Грамаду, као што вам је телеграмом јављено,) да продру у Србију. Битка је трајала два дана, наша их моравска војска сутра дан одби, са знатним губитком њиховим. Пандирало гледа у Бугарску, а Грамада је према Нишу; иначе су оба места у кнежевачком округу.

Од ибарске војске имали смо овога пута повољних гласова. Дучић, не могав освојити Нове Вароши, заузе турски логор на брду више села Радојине, те тим завлада цариградским друмом, јединим који преко Новога Пазара, Сјенице, Нове Вароши, па поред села Радојине, на Вишеград, води у Сарајево. Званични извештаји зову то село Радојна, Вук је у речнику пише Радоина и Радоња, а на картама стоји Radohinia, Radobinja, Radonina. Оно се заиста и српски двојако изговара: Ра̏дојина и Радо̀јња. Турци на том брду начинише опкопе према Босни, мислећи да ће Срби као оно 1809, ући у Стари Влах од Доброселице, па се отуда упутити Новој Вароши, Сјеници и Новом Пазару. Сада се Дучић оградио и од новопазарске стране, па господари друмом.

И Захова војска изашла је из низина, којима иде наша граница, па се испела на висове, са којих се може спустити к Сјеници. Што то није пређе учинила, узрок су непрестане кише и магле, нарочито топове је било тешко узнети. Из прве битке на Јавору занимљива је епизода с једном заставом. Српски војник забоде нашу заставу на турски опкоп. Турци га убију. Два Србина дотрче те прихвате заставу. Турци им одсеку руке. Трећи Србин притрчи, отме заставу, па ie донесе међу наше, добив путем пет куршума; али ће ипак преболети. Он је родом из Рудничкога округа. Ваља знати да су турски куршуми тешки 5—6 драма, а наши 14.

Још нешто. Србија је најмлађи члан европскога друштва „црвенога крста," па се ипак верно држи човечних правила тога друштва; она лечи и турске рањенике, од којих је један и суров био према болничарци, једној госпођици из добре куће. А Турци на Јавору остављаху наше рањенике без помоћи да умру на бојноме пољу, пуцајући на наше болничаре са црвеним крстом, који шћаху болнима да се приближе. Турска, и ако је члан тога човекољубивог друштва, ипак нико до сад није видео њихове болничаре са црвеним месецом на белом пољу. Турци у опште свачему лепом приступе — на хартији. Тако они западним народима ма чим замажу очи, а то је лако, кад су од њих размажени као каква неваљала дерлад.

Наше су болнице добро уређене по целој земљи. Рањеници се брзо лече; болести других нема. Особито се одликују београдске болничарке и женско друштво, које је у полугимназији подигло своју одвојену болницу.

Кнегиња Наталија, кад је први пут походила болнице, пољубила је сваку болничарку у лице, као мајка земаљска, из захвалности за готовост на жртве према отачбини и свему народу. Кнегиња је и учитељкама више женске школе, као болничаркама, дала своја кола до Алексинца. У опште се она, као заштитница друштва „црвенога крста" и „женскога друштва" јако заузима за друштвене цели, као што је и иначе најродољубивија и најодушевљенија бранилица српске ствари.

У уторник беше у овдашњој саборној цркви парастос мајци кнежевој, која је умрла у недељу. Званичне новине пропратише тај догађај овим значајним речима: „Ако су Срби сваком приликом посведочавали највећу оданост према светломе владаоцу свом, то ће у овој тузи његовој имати тим дубљег саучешћа, што га је она снашла у оном тренутку, кад он на челу својих храбрих синова витешки стоји, да одклони од Србије велике беде, које је од годину дана стежу, и да избави сву браћу нашу од зала, која сваку меру превршише." И заиста црква беше дупком пуна, да се није могло ући унутра. Народ се молио богу за душу покојнице, али уједно и за здравље свога владаоца, и за коначну победу српског оружја.

Ноћу између 6 и 7 овог месеца умрло је др. Јанко Шафарик, државни саветник и познати књижевник наш, а 8-га јула био је погребен по обреду лутеранске цркве. Тело су му из куће изнели његови другови, господа саветници, а пратили су га до гроба многи грађани и сва интелигенција, која је још овде. Надгробну реч говорио му је Јован Бошковић. Из тога говора могу вам навести по нешто, што може занимати и ваше читаоце.

Тема је била о том, како без просвете нема праве човечности, нема свесне народности, нема трајне слободе. За доказ, како храброст једина није довољна за оснивање држава, показао је на Арнауте, па онда пређе на кнез-Милошеву државу пре 50 година, како је памте домаћи и како је описују путници. Турске власти и газде по варошима, турски гарнизони по градовима. Ни путова, ни школа, ни производње, а од штампе ни спомена нема. Турци не беху истина феудни господари, а Срби нису били безправни подложници, као н. пр, сад у Старој Србији, Босни и т. д., али ипак по варошима у Србији било је турских газда, турских махала, турских разбојника и голавера; са мунара слушасмо турске хоџе и дервише; по капијама и улицама наилазисмо на турске војнике и стражаре; турски топови наперени беху на наше вароши и т. д. Право рече један наш књижевник, да је Београд најмлађа престоница у Европи; он је потпуно европска варош тек од године 1867.

Срби својом првом организацијом државном под кнезом Милошем, и потоњом просветом, истиснуше најпре турске власти, за тим грађане турске, па најпосле и гарнизоне. Србија има данас свој устав, своје законике и своје уређено судство, у њој су слободне све вероисповести, умножила је осн. школе, средње школе, створила је женску наставу, основала велику школу; има богословску, учитељску, земљоделско-шумарску школу, војну академију, учено друштво, пољско-привредно друштво и трговачко-занатлијске одборе; има народну библиотеку и музеј, има своју књижевност и своје народно позориште; има стајаћу и народну војску; има више европског гласа; има своју администрацију, државнике, финанцију, арсенале, речју, све битне органе садашње државе. Свак види разлику између турске провинције и европске државе.

Просвета је узрок што се Србија напреже и преко својих сила, јер зна да она није само ради себе, него и ради остале браће своје. Просвета је узрок, што Срби уђоше у најсветији рат, за обрану свога огњишта и за ослобођење потлачених сународника. Ни један рат није био народнији од овога; судови, школе, канцеларије, болте, радионице — све је празно, све је то отишло у рат за слободу, а тај ће подржавати све, што се зове човек у народу.

Има нешто необично у томе, што мали народ од 1.400.000 душа изводи војску као каква држава од више милијуна; што сме да се ухвати у коштац с читавом царевином; што жаром свога родољубља и одушевљења бије и разбија не само дивље хорде, него и регуларну, дисциплинарну, храбру војску турску, за које се иште пруски милитаризам, велики народ и велика средства. При једнакој храбрости чим ми надмашамо свога непријатеља? интелигенцијом, и по томе симпатијама и моралном помоћу не само потлачених, него и свих културних народа. Чему имамо за све то да захвалимо? — просвети. на којој си и ти много радио, врли покојниче!

Кад поредимо себе са западним народима, у којих је просвета од векова, онда имамо још много којешта да постигнемо; али кад се обазремо шта смо били пре 50 година, онда смо ми релативно највише напредовали.

За тим пређе говорник на радњу Шафарикову у лицеју и великој школи, у народној библиотеци и музеју, у ученом друштву као члан и председник, на истраживање књижевних и уметничких старина српских, а нарочито старих српских новаца, које му је највећа заслуга, и на радњу његову у државном савету.

Пре 25 година била је сва народна библиотека у једној соби, а музеј у једном орману, читалаца је било на годину свега 50, а читало се од 100 до 200 књига. Данас су народна библиотека и музеј смештени у 10 соба, а неби им доста било ни 15; читалаца годишњих има 3 до 4.000, који употребе годишње на 10.000 књига, које у читаоници а које код куће. Музеј има годишње више стотина походилаца. Од 70,000 књига у библиотеци, наручио је трећину Шафарик, а ствари у музеју већином је он набавио, особито стари српски новци сви су прешли преко његове руке. Наш музеј, и ако је мален, ипак је поучан и занимљив не само за домаће, него и за друге, јер се одликује са више ретких драгоцености.

На послетку заврши. Као што великом стрицу твом није било жао, што је у Новом Саду био професор и директор, јер је познао Србе, њихов живот и историју, а многима је отворио очи, и упутио их, како треба радити и борити се за своју народност; тако ни ти немаш се чега ради кајати, што си од западних Словена дошао јужнима, јер си потпуно навршио свој задатак. Што си сејао, дочекао си плод; што си целе зиме жељно изчекивао, доживео си почетак на крају твојих дана. Читао си на умору победни телеграм, као и твој славни сународник Палацки; само што си ти још више дочекао. Видео си да је наш народ, који је по речима нашега витешког владаоца заслужио „достојније место међу народима," почео већ заузимати то место; видео си — крајичак лепше, сјајније будућности.

У име државнога савета, велике школе, ученога друштва, народне библиотеке и музеја, у име просвете у опште, којој си био један од главних ступова, кличем ти: Срдачна ти хвала од свију нас на поштеном труду и раду, вечан ти спомен у народу, слава имену твоме!

Слава му! — беше одговор са свих страна.

Из Брода 9. јула. У Вучијаку је доста жестокога боја било. По наредби јуначкога Ђорђа Јовановића кренуо се био тај исти дан Ристо Јеић са 156 друга до на Градину, ђе ненађе Турака, зором у суботу крену се чета до Криваје и салонисе у поток одмора ради, па како и ту ненађоше на Турке, то се у недељу јутром преместише с четом у велику Кривају, где су до после подне 3 сата мирни били. У то време чу се пуцњава, из које се на брзо дознало, да су Турци ударили на чету јуначкога вође Ђорђа Јовановића између Подновља и Буковице, ђе су се Турци у већој маси сабрали били. Како се је увидити могло до 400 редифе и 300 башибозука. Вешт распоред чете устаског вође Ђорђа Јовановића учини на брзо међу Турци велики метеж, усташи просуше живу ватру на крвног душмана. Турци почеше немилице падати већ у првој ватри тако, да се не смедоше ни један корак у напријед маћи, усташи стајаше на својој позицији као каменита стена а пуни одважности и јуначког духа. Пуцњава усташка све жешћа, Турци почеше све више гинути, башибозуци се поплашише и после 2 сата боја почеше брзо узмицати, редифа видећи се сама на бојном пољу, наже бегством за башибозицима. Од наши не погибе ни један, јер су добар заклон шуме имали. Два су усташа лако рањена, од Турака погибе, што су усташи својим храбрим очима видили, 26 мртви. Међу њима погинуо је, један јузбаша, један муласим и један баш чауш којим сељаци имена знаду. Усташи весели, храбри, пуни одважности уздају се у бога, да ђеду наскоро својој браћи српске војске јуначку десницу пружити моћи и своје силе против крћанском крволоку ујединити моћи. Турци као Турци, онај који мисли, да би у Турчину још вјере бити могло на заданој речи љуто се вара и у бога гријеши, а ево доказа:

Ајдар ефендија послао је био за ову несретну околицу свога повереника Мухамед-бега Љубовића из Сарајева, обричући и уверавајући својим чефилуком (јамством) да неће више бити отимачине и зулума; речени Мухамед-бег се можда још у турском Броду или околици налази. Па шта чине Турци уз сва златна и лажна обећања. Ништа, баш ништа и никаква добра, већ пријег и горег зла. Докје јуначки вођа Ђ. Јовановић тако грдно Турке поразио, дотлен је с друге стране навалио био неки зликовац Џафер, Хаџи Османбегов субаша, да гони стоку што је од потиштене раје запљачкао, али га љута невољица снађе како се ни надао није. Мала четица од 10 другова, под Јефтом Тешановићем, сустигне у Црном Потоку тога зулумћара, навали на њега и његову дружину, која, оставивши грабежљиви плен, нагне бјежати, али Џафер не умаче хитцу храброга усташа, већ га са црном земљом као ћапира (пса) свали, уби и плен ослободи. Отуда се јуначка четица крене преко реке Босне, препливавши исту ударе на турску караулу, из које Турке растераше и исту запалише. Турци све више и више клону духом, самовољство све више маха узима, али и која све више дух освете буди. Сад ће те далеко замашнији догађаја наскоро чути,

Колико рањеника Турци имаше, неможе се знати, јер они брзо купе и мртве и рањенике своје, те их у кола трпају и одвозе, да јаде и срамоту своју сакрију. Хаџи Осман-бег Капетановић из Дрвенте веома се јадикује, што раја увјек у бојеви војене часнике туче, но за то је он увјек ипак први међу онима, што беже. Од саме муке и јада — можда и њег једноч и та срећа изневери. Иде време, носи бреме.

ХРВАТСКИ САБОР.

XXIV. саборска седница од 12. (24) јула 1876.

Председник *Крестић* отворио седницу у 11 сати пре подне. На владиних су столица сва три оделна предстојника.

Бележник *Стековић* чита записник последње седнице, који би оверовљен. —

Председник даје реч нар. заст. *Поповићу*, да свави једну интерпелацију.

Стев. Поповић након подужег образложења стави на бана ову интерпелацију:

Поводом тим, што сам дознао, да је оним бегунцима босанским, који су на земљишту троједне краљевине нашли склоништва, но који би сада хтели, да се врате у свој завичај, те да учествују тамо у борби за ослобођење земље своје од турскога господовања — забрањено је, да то чинити могу, односно да им је спречен повратак у постојбину:

с разлога, што ја такву наредбу односно забрану ни разумети не могу, а камо ли да бих је одобрио, јер нема закона, који би таквој наредби могао служити за правни извор ни за оправдан основ, и јер таквога закона ни бити не би могло;

с разлога, што како крвно и племенско сродство народа нашег с оним у Босни, тако и непосредни интереси народни и земаљски упућују нас на потпомагање оне тежње, којој је циљ ослобођење свих земаља хришћанских од турскога господарства, а нарочито ослобођење оних, који су нам суседне, оваква пак наредба стајала би таквој тежњи, дакле и нашим дужностима са свим на супрот, јер би ишла у корист не усташкој раји, него одржању варварства у Јевропи и у нашем непосредном суседству;

с разлога, што је, како се из свега види, наша монархија као једна од интересованих велесила у ствари српско-турског рата, односно босанско-херцеговачког устанка, у најновијој фази његовој стала према истому на земљиште неинтервенције, упитна пак забрана није логична посљедица начела неинтервенције, а монархија неће се ваљда хтети ставити у сенку недоследности, те је ваља и упозорити на то;

с разлога, што би се таквим поступком владе не само парализовао утисак доброчинства, ког су босански бегунци у овим крајевима осјетили него би се још навукао одијум неискреног пријатељства и притворнога братства на наш народ у очима наше браће у Босни, што нам неможе бити равнодушно, ни ради себе ни ради осталога света;

с разлога, што нико нема права, да спречава коме вршење патриотских дужности, а особито оваких, као што је ослобођење своје отаџбине од насиља варварског, а овђе би наша држава то право себи узурпирала.

с разлога најпосле, што заштита државна на молбу страних држављана у невољи пружена, не садржава у себи као последицу интерновање дотичних до толиког ограничења личне им слободе;

те с обзиром на финанц. страну питање те заштите, част ми је упитати:

1. Да ли заиста постоји таква забрана и ако, на основу кога закона и чим се иста оправдава. Ако не постоји, да л' ће светли бан учинити кораке, да се то и дотичним бегунцима до знања стави, а ако постоји, да л' ће је укинути?

1. Да л' ће учинити преузвишени бан кораке потребне, колико му је то у снази, да се таква забрана укине и у развојаченој крајини хрв.-славонској, ако тамо постоји?

Интерпелација уврштује се у записник и доставиће се светлом бану.

Реч прими др. *Маканец*, да стави једну интерпелацију:

Др. *Маканец*: Високи саборе! Светли бан, одговарајући на интерпелацију мога штованога друга Фолнеговића гледе потпоре босанских бегунаца, изјави, да није могао преко напутка министарства извањских посала босанским бегунцима ништа намакнути, јер би тај вишак спадао на автономни буџет, те би се он могао позвати на одговорност, зашто да троши автономна средства на сврхе, које закон није провидио.

Оваково ригорозно схватање уставне одговорности била би права наслада за уставну моју ћуд, кад се неби ли односило на потпору босанских бегунаца, те кад се неби, гледе толиких других питања свест светлога бана о уставној одговорности утапљала у мору протусловнога опуртунитета.

Другом ћу згодом ову тврдњу поткрепити чињеницама, које ће необориво доказати, да светли бан о уставној одговорности имаде са свим посебите и врло чудноватe назоре.

Светли бан могао је и морао бити осведочен о том, да се неби у саборници, па ни у народу нашла ни жива душа, која би га позивала на одговорност ради потпоре, коју би макар из автономних средстава намакнуо био босанској сирочади, те да би му обе странке овога сабора радосном приправности поделиле биле индемнитет.

Но и скруполозно баново схваћање о уставној одговорности у том питању имало је у мојој интерпелацији од прошле године повода, да од сабора унапред затражи индемнитет за своту од 100.000 фор. у сврху подпоре босанске сирочади, а свакако било је бану слободно да бар диспозициони фонд од 10.000 фр. употреби на ову сврху. Оваква употреба диспозиционог фонда дала би се по службеним гласилима пред јавним мнењем означити као безпримерна мунифиценција светлога бана.

Осим тога вотирао је сабор зем. влади приличну своту за непредвидиве потребе, те би светли бан и ова средства за потпору босанске сирочади употребити могао без бојазни, да ће га с тога штована већина буди у клубу, буди у сабору позивати на одговорност.

Та светли бан имао је доста згоде, да се увери о изванредној благости и о ретком либералитету штоване већине у питању владине уставне одговорности.

Мога знања није сабор законом провидио трошак за балет на зем. позоришту, па ипак троши се за 12 полуногих играчица прилична свотица, која би се много кориснije и племенитије употребити могла за оскрбу посве голе деце босанских бегунаца.

Или је карикатура тога балета само зато уведена у зем. казалиште, да се тому зем. заводу ојамчи незаситиви дефицит.

Одустајем од набрајања сличних рекриминација, и ако се као Хрват стидим, да службена Хрватска за ублажење безкрајне беде наше страдајуће браће до сада ништа учинила није, чим би нашем народу у ово преозбиљно време пред браћом и пред светом осветлала била лице.

Држава доприноси за потпору босанско-херцеговачких бегунаца доиста велике жртве, но ко је само једном пролазио којим год логором босанских бегунаца, мора признати, да државна припомоћ далеко заостаје иза потребе.

За оскрбу кажњеника плаћа се по особи за храну најмање 13, а у Лепоглави за пуну оскрбу и 25 или 27 новч., и ако се сви за оскрбу нуждни предмети набављају на велико, дакле много јефтиније. А које хрватско срце да не заплаче од туге, кад је положај босанских бегунаца далеко гори и жалоснији у гостољубивој братинској земљи, него ли положај и најгорих туђинских и домаћих злочинаца? Које поштено хрватско срце да незајеца од жалости, кад онамо деца и жене наше браће гину под ножем зверске турске окрутности, а овамо на нашем земљишту од глади и невоље. Или зар није ужасна статистика помора међу босанским бегунцима, кад на тисућу њих долази до 80 случајева смрти?

А какви нам гласови допиру из посестриме Далмације о неописаној беди бегунаца, те што ће још следити, ако источни замршаји потрају преко идуће зиме? Може ли, сме ли службена Хрватска крај свега тога прекрстити руке, те на просто вршити, што јој министарство извањских послова дозвољује или налаже?

Господо! Ово неможе бити ваше озбиљно мнење, јер бисте иначе посведочили, да нема у вами ни капи хрватске крви, те да сте посве заборавили на јаде и невоље, које су наше прадедове стигли од турског зверског беснила. (Председник звони и позива говорника, да се окани позива и инсулта на већину ове куће. *Др. Маканец* просведује против ограничења слободе говора од стране председника и вели, да је то парламентарна пракса свагде, да се опозиција позива на владајућу странку за какви му драго успех или неуспех. Председник: то нестоји. Др. Маканец: Да, кад је у клубу закључено, да свакога говорника с ове стране прекидате, и да му реч закраћујете.) Наставља:

Оканимо се млитавости, оканимо се бар срамотне душевне одвисности и страсти, кад се о том ради, да вршимо дужности човечности и братског саосећаја.

Верујте господо! службена Угарска чинила би чудеса, кад би се на истоку уместо словенске проливала мађарска крв за крст и слободу. Али Мађари мораће нас презирати, кад мирно и равнодушно расправљамо у сабору свакојаке ситнице, дочим прекрштавамо руке у најважнијем питању, ма да мученички јаук до нас допире из непосредне најближе близине, те ма да мученичке невоље на властите очи гледамо у властитој домовини.

Господо! није наша кривица, да су многи чланови ове куће од бирача одаслани у редове опозиције, заузели места у владином табору, те да с тога обзиром на наш саборски пословник нисмо у стању стављати предлоге. Но у вашој је власти, да предлоге, које вам доносимо у форми интерпелација уважите, са своје стране прихватите и у закључак саборски претворите.

Ви бисте господо неопростиво згрешили против ваше дужности, ви бисте осетљиво повредили оправдане осећаје нашега народа, кад бисте наше савете, па били ови умесни и оправдани, само с тога презирали, јер произлазе од нас, о којим сте у души сви осведочени, да је свака наша мисао, свака наша реч посвећена једино користи и угледу једне нам домовине.

Размишљао сам, како да се наша домовина, без оптерећења автономнога буџета, одужи дужности својој према несретником, који су нашу домовину пуним правом сматрали својим наравним уточиштем по старој оној „куд ће суза, нег на око“ — куд ће брат, ако неће брату“?

Размишљајући о том досетих се, бар мислим, посве згоднога средства, које ни одкуда не може изазвати оправдана прикора, те којим се и држава редовито послужује у добротворне сврхе. Ово је средство згодно удешено земаљско лутријско подузеће.

И ако Хрватска од државне добротворне лутрије до данас нема користи, до ли неспретне зграде у Загребу, у којој се сада налази угарска творница неваљали смотака, то ми ипак није на уму захтевати, да се државна лутрија посвети потпори босанско-херцеговачки бегунаца, јер знадем, да би такав захтев наишао на докучиви отпор мађарских државника, који у беди и у робству наше браће преко Саве, траже и налазе гаранцију за опстанак и снагу Угарске, оне исте Угарске, о којој се пре у свету пронашао глас, да мрзи тиранство, да предњачи у борби за уставну слободу, те која данас шаље ђенерала Клапку, да саветује тиранство против слободе.

Но Хрватска може од Угарске пуним правом захтевати, да јој неставља запреке у добротворном лутријском подузећу, гледе којега би Хрватска влада преузела сву бригу, а хрватски ерар, сву гаранцију. Таквим згодно удешеним лутријским подузећем могло би се босанско-херцеговачкој сирочади, налазећој се у опсегу краљевине Далмације, Хрватске и Славоније, прибавити знаменита новчана потпора, те сам ја осведочен, да би племенита сврха таква подузећа нашла одзива не само у нашој домовини код наших сродника у аустро-угарској монархији, већ у целом изображеном свету, где год куцају срца, одана слободи и човечности.

Град Беч послужује се од године до године добротворном лутријом на корист својих убогих, тим су средством опскрбљени мађарски хонведи, тим се средством кани прискочити у помоћ пострадавшем угарском чиновничком друштву.

Зашто дакле да се тим средством непослужи и Хрватска, да се бар деломице одужи дужности, коју јој намичу источни догађаји, у које би она по својој прошлости и из обзира на будућност утицати морала попут Србије и Црне Горе мачем у руци, кад је они догађаји неби затекли посве зависну и немоћну.

Како да се споменуто лутријско подузеће најзгодније удесити има, то нека буде брига и владе и сабора, само нека се влада без оклевања лати посла.

Уверен сам, да ни ово средство неће посве задовољити моћи великој потреби, ал је свакако боље, да се чини нешто, него ништа.

Здравим и одраслим бегунцима пак, који недобивају баш никакве државне потпоре, морала би, ако већ неће држава, наша земља прискочити у помоћ јавном каковом градњом, којом би се споменутим бјегунцима зајамчила трајна заслужба.

У моћи је владе и штоване већине, да саслуша мој савет, да изведе моју мисао себи и нашему народу на славу, а страдајућим невољником на корист и утеху.

Питања моје интерпелације гласе:

I. Кани ли Ваша Преузвишеност без оклевања потражити од кр. уг. министарства дозволу за добротворно лутријско подузеће, којим би управљала хрв. влада уз јамство хрв ерара за изплату згодитака, те које би посвећено било потпори босанско-херцеговачких бегунаца, налазећих се у опсегу краљевина Делмације, Хрватске и Славоније.

2. Кани ли Преузвишеност Ваша у случају добивене дозволе јоште у овом заседању предложити сабору основу споменуте земаљ. добротворне лутрије?

3. Кани ли Преузвишеност Ваша одредити, и какву јавну градњу, за да се одраслим и здравим бјегунцима, који недобивају држ. потпоре, зајамчи заслужба?

Интерпелација уврштује се у записник и достави ће се бану.

НОВИ САД 17 јула. — О последњој битци код Бјелине добили смо приватним путем више занимљивих података. Командант 6. батаљона дринске резервне бригаде *Ђура Петровић*, познат из херцеговачког устанка и Љубибратићеве афере, рањен у главу, умр'о је после четир дана. У Бадовинци је сарањен са свима војничким почастима. Подпоручик артиљерије Вуљевић говорио је надгробно слово јунаку, погинулом за слободу српску. У тој беседи обележио је у јасним потезима свеколике јуначке врлине, које су дичиле честитог Ђуру Петровића. Свако је од срца зажелио, да му буде дуг и мио спомен у народу, за који је живио и — погинуо. На покојниково место за команданта горе речене бригаде постављен је сад честити *Ђура Јовановић*, (из Новог Сада, брат песника Змај-Јов. Јовановића) који се, као свагда, тако и у овој последњој битци одликовао својим јунаштвом и трезвеношћу, којом је непријатеља смео и помео.

Очевидци нам казују, како је дринска војска чила и весела. Све се радује боју и мејдану. Црногорац Радуловић, кад су полетили куршуми турски, подигао је своју црногорску капу с ускликом: „Напред браћо, на диндушманина српског! Такоме јунаку срце заигра у грудима од радости, кад ратна труба громко заječи. С таком војском, да је више на броју, могле би се париградске капије рушити. Једина је оскудица код добровољаца у оделу, у кошуљама, јер им српска влада немогаше још дати рува.

Још једну околност да наведемо, која карактерише човечност и велико срце српске мајке. У болници бадовиначкој леже рањеници и међ тима нађе се и по који Турчин, којега српска рука негује. Једном је таком и нога ампутирана. Ти Турци могу заиста приповедати својим нечовечним земљацима о великој племенитости српској. У тој болници налази се и један брат Србин, ком је турско тане просвирало лево раме. Мајка је чула да јој је син рањен, па је дошла да га посјети. Кад га је угледала, рекла је: „Да си ми синко и погинуо, не би ти се мајка заплакала, јер је бој га слободу српску! Та мајка показала се, да је достојна ћерка мајке Српства — дичне кнежевине Србије.

„Граничар“ има ове вести из Београда:

„Амо је стигао рањени на Бјелини јунак, потпуковник *Груја Мишковић*. На срећу рана му је лака. За Петровића, који је био лане Љубибратићев ађутанат, говорило се да је погинуо, ко сада се то опровргава, и само се толико јавља, да му је картеч окрзнуо теме, те да лежи лако рањен у болници у Шапцу.“

„Неколико *рањеника* у болници, која је смештена у војну академију, умрло је и сахрањени су са свима војничким почастима. Слава спомену њихову!“

„Биржевија Вједомости“ пишу, да петроградски *славенски одбор* шиље на свој рачун у Србију два лекара г. г. Шчербака и Островскога; тако исто шест женских за неговање рањеника, и то су слушатељке петог курса женског медицинског факултета. Исти петроградски одбор дао је ових дана у једној петроградској цркви одслужити службу с молбом Богу, да ниспошље српском оружју победу над Турцима. Света је било дубком у цркви.

НОВИЈЕ.

— Како бечки „Тагблат“ дознаје, у финансијским бечким круговима се јако о томе говори, да је Инглеска позајмила Турцима милијон фуната стерлинга (10 милијуна фор.)

— Из *Петрограда* јављају истом листу, да се у *јужној Русији* врбују *добровољачке легије*, које ће поћи у помоћ Србији и Црној гори. Веле, да ће број људи у тима легијама износити бар 50.000

— Дипломатски агенат аустријски у главном црногорском стану, ђенерал-штабни потпуковник *Темел*, отпутовао је 14. (26.) јула у Беч. Једна аустријска лађа одређена је, да у Трсту чека на његов повратак.

— Из *Берлина* јављају под 14 (26.) јулом, да је Аустрија допустила руском одсеку међународног женевског друштва „Црвеног крста,“ да кроз Аустрију пренесе за Београд руске амбуланције у помоћ рањеницима.

— Грчки краљ и краљица отпутовали су у Петроград.

ТЕЛЕГРАМИ „ЗАСТАВИ“.

(При закључку листа приспели.)

Беч 17. јула. Овде жестока борба између полузваничних и независних листова због окупације Босне. Неки полузванични листови, а нарочито „Фремденблат,“ одлучно су за, други опет, а наиме „Дајче Цајтунг“ и „Нова слободна Преса“ против анексије. Неспоразумљење грчке и турске владе све веће, предстоји конфликт. Велики везир изјавио приватно, да неможе да пристане на захтеве румунске. „Алгемајне Цајтунг“ јавља, да се Русија јако оружа. Султан Мурат болује од пијемије, (трулеж крви), сваки час може изданути. Абдул-Хамид у тајној седници проглашен за султана.

Цетиње 17. јула. Јучер по подне стиже следећи телеграм преко Грахова из књажевог логора с Врбице: „Муктар-паша савршено сатрвен, јутрос у 6½ сати сукоби се с нашом војском више Врбице на Вучиј до. Наши су одма заузели добре положаје. Најљући бој трајао је један сат и по. По томе јуриши наша војска на турску, која се дала у дивље бегство. Војска гонила ју је, сјеча пуна три сата. Од 16 табора Муктарових једва се је четири бјегством спасло. Заробили смо Осман-пашу и 300 низама, узели пет крупових топова, мноштво оружја, џебане, барјака, алај-барјак и других ствари. Наш губитак незнатан. У првим редовима храбро су се борили четири најближа књажева рођака, од којих је Филип Петровић тешко рањен. Одушевлење неописано.

Београд 17. јула. Срби, свладавши све сметње земљишта и опкопа, сатераше Турке у Сеницу и опколише је. Лешјанин на Великом Извору напао Осман-пашу, утврђења узео, Турке 4 километра узбио.

РЕД ПЛОВИДБЕ

из Новог Сада од 9. маја 1876. почевши.

У Земун: уторником и петком после 7 сати у јутру.

У Земун и Оршаву: средом и суботом у 5 сати по подне.

У Пешту: понедељником, средом, петком и суботом после пола 11 сати пре подне.

У Новом Саду 9. маја 1876. ОПРАВНИШТВО.

Овим јављам свима пријатељима и познаницима, да ћу давати својој блаженопочившој непрежаљеној супрузи

КРИСТИНИ БИГИ

РОЂЕНОЈ КУЗМАНОВИЋ

полгодишњи *парастос* у суботу 24 јулија (5 августа) 1876 у 11 сати пре подне, у овдашњој саборној цркви.

У Новом Саду 18 (30) јулија 1876.

Петар Витез Бига од Монгабије

ц. кр. генерал у миру.

Курз бечке берзе 17. (29.) јула.

5% металици	65 60
5% народног зајма	69.20
Државни зајам од 1860 г.	112.80
Акције банчине	862.—
Кредитне акције	142 —
Лондон	123.30
Угарске разтеретнице	72.50
Темишварске разтеретнице	72.50
Ердељске разтеретнице	73.25
Хрватско-славонске разтеретнице	83.50
Сребро	102.—
Ц. кр. дукати	5.83
Наполеондори	9.79
	60.30

ОГЛАСИ.

СТЕЧАЈ.

На упражњена два учитељска места срп. пар. школе у Црепаји и то: 1. разр. мушке и женске школе и II и III. разр. мушке школе, с којим је скопчана плата за сваку школу у готовом новцу 500. фор. ав. вр., 3 хвата тврдих дрва, слободан стан или новац за исти. —

Истим учитељима ће у дужност спадати поред прописаних предмета у школи још и појање у цркви. Потражиоци истих места дужни су бити свршени приправници Сомборске учитељске школе или учитељи који су исту учитељску школу свршили. —

Потражиоци имају своју молбеницу са добро снабдевеним школским сведоџбама на доле подписаног председника школ. одбора најдаље до 3 (15.) Августа 1876. послати. —

Из држане седнице школског одбора.

У Црепаји 11 (23.) Јула 1876.

Председн. шк. одбора.

1—2 ЛУКА ИЛИЈЕВИЋ с. р.

Бр. 30./К. О.

СТЕЧАЈ.

„Матица српска“ расписује стечај на пет, а може бити и на више упражњених места из стипендијске закладе Саве Текелије.

Молбеници ваља приложити: 1 крштено писмо; 2. сведочанство о сиромаштву, у ком ваља да стоји и колико родитељи молиочеви имају деце; 3. школска сведочанства од последње две године; 4. лекарско сведочанство о здрављу и о накаламљеним богињама.

Питомци текелијини имају у заводу текелијном: стан, огрев, осветљење, послугу и 300 фор. годишње стипендије, ако полазе свеучилиште, а 250 фор. ако су гимназисте VII или VIII. разреда.

По министарској наредби текелијани питомци не могу од сада више слушати науке ван Будим-Пеште.

По вишим наредбама не сме ни један питомац у једно и исто време уживати две или више стипендија.

Рок овом стечају траје до 10 (22.) августа о. г.

Из седнице књижевног одбора „Матице српске“ у Новоме Саду 14. (26.) јула 1876.

Председник „Матице српске:“

А. ХАЏИЋ, с. р. секретар. СТЕВАН БРАНОВАЧКИ, с. р.

2—3

Бр. 31./К. О.

СТЕЧАЈ.

„Матица српска“ расписује стечај из стипендијске закладе Петра Костића на једно упражњено место, које ће се за сада привремено попунити.

Молбеници ваља приложити: 1. Крштено писмо; 2 сведочанство о сиромаштву, у ком ваља да стоји и колико родитељи молиочеви имају деце; 3. школска сведочанства од последње две године; 4. лекарско сведочанство о здрављу и о накаламљеним богињама.

Годишња је стипендија 250 фор. а. вр. за ученике доње гимназије.

У смислу оснивачеве наредбе имају првенство ђаци родом из Черевића, а ако таквих не би било, ђаци родом из Срема.

По вишим наредбама не сме ни један питомац у једно и исто време уживати две или више стипендија.

Рок овом стечају траје до 10 (22) августа о. г.

Из седнице књижевног одбора „Матице српске“ у Новоме Саду 14. (26) јула 1876.

Председник „Матице српске:“

А. ХАЏИЋ, с. р. секретар. СТЕВАН БРАНОВАЧКИ, с. р.

2—3

СТЕЧАЈ.

На основу највише одобрене уредбе за срп. народ. више девојачке школе има

а. на вишој девојачкој школи у Панчеву да се попуне помоћничка места за мађарски и немачки језик за земљопис и за цртање, са укупном годишњом наградом од 800 ф. примећујући уз то, да се могу сва места ова и једним способним лицем попунити;

б) на вишој девојачкој школи у Новом Саду да се попуне иста места за исте језике, за природопис и цртање, са укупном годишњом наградом од 800 ф, и истом горњом примедбом.

За ради попуњења тих места отвара се овим стечај и позивљу се компетенти, да своје ваљано инструмиране молбенице поднесу народном црквеном школском савету у Карловце до 20. авг. ове године.

У Карловци 12. (24.) јуна 1876.

3—3 ПРЕДСЕДНИШТВО НАР. ЦРКВ. ШК. САВЕТА.

Бр. 241./У. О.

СТЕЧАЈ.

Како ће се у овој редовној годишњој главној скупштини предузети обична трогодишња обнова чиновника „Матице србске,“ то се расписује стечај:

1. На место секретарово са платом од 1200 фор. а. вр.
2. На место актуарово са платом од 450 фор. а. вр.
3. На место главнога фискала са платом од 300 фор. а. вр.
4. На место надзорника свих питомаца са платом од 800 фор. а. вр. и слободним станом у текелијином заводу у Будим-Пешти.

Ко жели тражити које год од споменутих места ваља да пошље молбеницу своју са свима за то нужним прилозима заједно до 10 (22.) августа о. г. „Матици српској“ у Нови Сад.

Из седнице управнога одбора „Матице српске, у Новоме Саду 15 (27) јула 1876.

Подпредседник „Матице српско.“

А. ХАЏИЋ с. р. секретар. ДР. СТ. ПАВЛОБИЋ с. р.

1—3

СТЕЧАЈ.

На упражњено учитељско место на главној основној школи у Новом Саду овим се стечај отвара.

Годишња је плата 500 ф. са десетогодишњом 10% повишицом. Осим тога даје слав. црквб. општина од више година на неизвесно време по 120 ф. ау. вр. годишње, због владајуће скупоће.

Просители, који могу и женскиње бити, имају своје молбенице подкрепљене сведочбама по §-у 58. „школ. уредбе“ од 17. јуна 1872. поднети подписаном председнику до 1. авг. по стар. кал. т. г.

У Новом Саду 12. (24.) јула 1876.

АРОН МИХАЈЛОВИЋ, одб. перовођа 3—3 Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ. председ. м. шк. одб.

СТЕЧАЈ.

На основу највише одобрене уредбе за српске народне школе §. 102. имају на срп. учитељској школи у Горњем Карловцу да се попуне два професорска места, једно за језике прописане у §. 97. исте уредбе, а друго за природне науке и математику, обоје с тим условом, да су компетенти спремни исте те катедре примити на срп. учитељској школи у Пакрацу ако потреба службе то узиште.

По наредби §. 107. исте највише уредбе могу само православни Срби намештени бити за горепоменуте професоре, и то који су науке те, које ће предавати слушали или на свеучилишту којем или на вишем техничком или педагошком заводу и с добрим успехом свршили, или који су у недостатку том на пољу те школске књижевности и рада стекли гласа. Уз то морају бити безприкорног владања.

Исти ће бити по §. 104. за прве две године дана привремено намештени, и онда ће добити декрете за сталне професоре.

С тим местима скопчане су плате за свако место годишње 800 ф. а. вр. и 10% на стан, и после свако 5 год службе 100 ф. повишице а после 30 година службе мировина у износу постигнуте плате.

Плате ове примаће се из срп. народ. клирикалног фонда.

С тога се сви они, који су ради да ова места добију овим позивљу, да потпуно инструјиране молбенице своје поднесу народном црквеном школском савету у Карловци до 20. августа ове године.

У Карловци 12. (24.) јуна 1876.

3—3 ПРЕДСЕДНИШТВО НАР. ЦРКВ. ШК. САВЕТА.

Одговорни уредник др. Милан Ђорђевић. Издавалац „Задруга за срп. нар. штампарију.“ Српска народна задружна штампарија.